

الگوی توسعه نقش‌های نیروی دریایی ارتش ج.ا.ایران

حبیب‌الله سیاری^۱، حسین خانزادی^۲

دریافت مقاله: ۹۵/۰۲/۱۵

پذیرش مقاله: ۹۵/۰۴/۲۲

چکیده

پیش از استقرار نداجا در سواحل مکران^۳، این نیرو نقش‌هایی را که مختص نیروی دریایی آب‌های ساحلی^۴ بود ایفاء می‌نمود. لیکن پس از استقرار در سواحل مکران، محیط جدیدی (در هر دو حوزه داخلی و خارجی) پیش روی نیروی دریایی ارتش ج.ا.ایران قرار گرفت. به‌نحوی که عوامل محیطی را تغییر داد و نقش‌هایی که نداجا پیشتر ایفاء می‌نمود نیازهای محیط جدید را تأمین نمی‌نمود. لذا پژوهش باهدف تعیین الگوی توسعه نقش‌های نیروی دریایی ارتش ج.ا.ایران انجام شده است. این پژوهش که با بهره‌گیری از روش موردی - زمینه‌ای انجام شد، جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی انجام و مدل مفهومی اولیه الگوی توسعه نقش‌های نیروی دریایی طراحی شد. در گام بعدی بر اساس الگوی مفهومی پرسش‌نامه اولیه تدوین و بین خبرگان منتخب توزیع شد و پس از استاندارد شدن پرسشنامه، آن را بین نمونه آماری به استعداد ۸۰ نفر که از بین جامعه آماری مرکب از خبرگان منتخب، توزیع گردید و داده‌های به‌دست آمده با استفاده از آمارهای توصیفی و استنباطی و نرم‌افزار SPSS، KMO و بارتلت مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و تعداد ۴ مؤلفه برای توسعه نقش‌های نیروی دریایی در سواحل مکران و دریا‌های مجاور آن تحت عناوین نقش‌های نظامی، نقش‌های انتظامی (پلیسی)، نقش‌های دیپلماتیک (سیاسی) و نقش‌های بشردوستانه و مردم‌یاری احصاء شد. همچنین برای هر مؤلفه نیز شاخص‌هایی احصاء شده است که مجموعه مؤلفه‌ها و شاخص‌ها، الگوی توسعه نقش‌های نیروی دریایی را به دست داده است.

واژگان کلیدی: الگو، توسعه، نقش‌های نیروی دریایی، نیروی دریایی راهبردی

^۱ - دانشیار و عضو هیئت علمی دانشگاه عالی دفاع ملی

^۲ - دانش‌آموخته دکترای مدیریت راهبردی (نظامی) دانشگاه عالی دفاع ملی

^۳ - سواحل جنوب شرق ج.ا.ایران مشرف به دریای مکران (دریای عمان)

^۴ Green water navy

مقدمه:

در دنیای امروز بر کسی پوشیده نیست که دریا برای ملت‌ها عامل مهم زندگی است و هیچ کشور ساحلی نیست که منافعی در دریا نداشته باشد. مردمی که از دریا دورند، فاقد یکی از مهم‌ترین مبادی ارتباطی به دنیای خارج خود هستند. اقتصاد این‌گونه ملت‌ها به‌سختی، آهستگی و کندی پیش می‌رود. دریا در رشد و زندگی اقتصادی ملت‌ها اهمیتی حیاتی دارد. منافع کشورهای صاحب دریا ارتباط مستقیم با خواسته‌ها، نیازها، توانایی‌ها و فرهنگ آن‌ها دارد و درواقع سیاست دریایی آن کشورها را عینیت می‌بخشد. این سیاست در قالب راهبرد دریایی تبیین می‌گردد و اهداف اقتصادی، سیاسی و نظامی را به دنبال دارد. موفقیت در اهداف موردنظر بستگی به توان به‌کارگیری نیروی انسانی، ابزار و تجهیزات و قوانین و مقررات در حد فراگیر دارد و قدرت دریایی را به وجود می‌آورد. این تلقی منسجم از «قدرت دریایی» نشأت گرفته از ابعاد اصلی و اساسی جهان پیشرفته امروز است.

با در نظر گرفتن اینکه راه‌های آبی به‌عنوان باصرفه‌ترین روش انتقال کالا شناخته‌شده هستند و از آنجاکه وسایل حمل‌ونقل در راه‌های آبی از امکانات و ظرفیت بیشتری برخوردارند، تسلط دولت‌ها بر راه‌های آبی نه تنها می‌تواند به‌عنوان اقتصادی‌ترین راهکار حمل‌ونقل کالا محسوب شود، بلکه در تحکیم اصول و مبانی استقلال اقتصادی و سیادت و حفظ حقوق کشور در دریا مؤثر می‌باشد. به همین سبب اغلب کشورهای جهان که از امکانات طبیعی در زمینه دسترسی به دریاهای آزاد برخوردار هستند، با تشکیل ناوگان دریایی، حداقل قسمتی از تجارت دریایی جهان را به خود اختصاص داده‌اند.

از طرفی افزایش بازیگران دولتی و غیردولتی در نظام بین‌الملل و کاهش حوزه عملکرد و تأثیرگذاری دولت-ملت‌ها در داخل و خارج مرزهای ملی به‌واسطه ظهور پدیده جهانی‌شدن، بستر افزایش ناامنی سیاسی، امنیتی، اقتصادی و فرهنگی اجتماعی را فراهم کرده است. در این شرایط، جلوه‌هایی از همکاری و تعارض به وجود می‌آید و کشورها تلاش می‌کنند تا اهداف خود را از طریق حداکثر سازی همکاری‌ها و همچنین ایجاد ائتلاف بین نیروهای موجود تأمین نمایند. آنجا که محیط‌های همکاری و رقابت به دلیل تعارض در منافع قدرت‌ها و کشورهای صاحب منافع به تدریج کمرنگ می‌گردند، محیط تنازعی جایگزین گردیده و با افزایش تنش‌ها و منازعات، جنگ بر سر منافع ملی در می‌گیرد. درواقع جنگ ادامه سیاست با ابزاری دیگر است و حال برای پیروز

شدن در این میدان باید همه مؤلفه‌های قدرت ملی را به کار گرفت. بنابراین در یک جنگ دریایی به‌کاررفته همه مؤلفه‌ها و ظرفیت‌های قدرت ملی به‌منظور مقابله با تهدیدات به‌ویژه تهدیدات ناهمگون حائز اهمیت است. ازاین‌رو، هر نیروی دریایی متناسب با مأموریت محوله، نقش‌هایی را ایفاء می‌نماید.

نیروی دریایی ارتش ج.ا.ایران که از زمان تشکیل آن مسئولیت حفاظت از منابع و منافع ج.ا.ایران در خلیج فارس و بخشی از دریای عمان بوده است، تا سال ۱۳۸۷ بیشتر نقش نیروی دریایی آب‌های ساحلی را ایفاء می‌نمود. لیکن از سال ۱۳۸۷ این نیرو آمایش استقراری خود را به سمت سواحل جنوب شرق یعنی سواحل مکران گسترش داد و در سرتاسر این ساحل استقرار یافت. ویژگی‌های این بخش از سواحل ج.ا.ایران با سایر سواحل جنوبی کشور متفاوت است. سواحل مکران به‌واسطه مشرف بودن به اقیانوس هند، در مقایسه با سواحل خلیج فارس وضعیت کاملاً متفاوتی دارند. از سویی از نگاه راهبردی تهدیدها، فرصت‌ها در محیط بیرونی و نقاط قوت و ضعف در محیط داخلی در این سواحل متفاوت از منطقه خلیج فارس است. از سویی دیگر نداجا که پیشتر در منطقه‌ای به وسعت ۳۰۶۰۰۰ کیلومترمربع در خلیج فارس و بخشی از دریایی عمان استقرار داشته است، امروز منطقه مأموریت آن تا مدار ۱۰ درجه شمالی در شمال اقیانوس هند گسترش یافته و منطقه‌ای به وسعت ۲۰۷۰۰۰۰ کیلومترمربع را شامل می‌شود که این منطقه به‌تنهایی ۱/۳ برابر وسعت خاک ج.ا.ایران است. بنابراین تغییر محیط نداجا که به‌واسطه استقرار در سواحل مکران به وجود آمده است، شرایط جدیدی را برای نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران ایجاد کرده است. به همین واسطه به نظر می‌رسد نقش‌هایی که پیش‌تر این نیرو ایفاء می‌کرده است، اکنون دیگر برای انجام مأموریت محوله کافی نباشد. بنابراین چگونگی نقش‌های نداجا در شرایط و گسترش جدید این نیرو دغدغه و مشکلی است که ذهن محقق را متوجه خود ساخته و در این پژوهش به دنبال حل آن است.

این پژوهش از لحاظ نظری و عملی باعث توسعه دانش می‌گردد، زیرا از جهت نظری دانش اداره نیروی دریایی را توسعه می‌دهد و از جهت عملی باعث خواهد شد به سلسله‌مراتب فرماندهی نیروی دریایی برای اداره بهتر نیروی مزبور در شرایط و موقعیت جدید خود با شناخت نقش‌هایی که باید بر عهده بگیرد کمک کند و مأموریت محوله را با آگاهی لازم به انجام برساند. لذا از

اهمیت برخوردار است و انجام آن ضرورت دارد زیرا عدم انجام باعث باقی ماندن ابهامات در نقش‌های جدید نیروی دریایی در وضعیت جدید می‌گردد.

بنابراین اهداف پژوهش عبارت‌اند از:

الف) هدف اصلی: تعیین الگوی توسعه نقش‌های نیروی دریایی ارتش ج.ا.ایران

ب) اهداف فرعی:

۱) تعیین مؤلفه‌های توسعه نقش‌های نیروی دریایی ارتش ج.ا.ایران

۲) تعیین شاخص‌های توسعه نقش‌های نیروی دریایی ارتش ج.ا.ایران

و سؤال‌های پژوهش به شرح زیراند:

الف) سؤال اصلی پژوهش: چه الگویی برای توسعه نقش‌های نیروی دریایی ارتش ج.ا.ایران مناسب است؟

ب) سؤالات فرعی پژوهش:

۱) مؤلفه‌های توسعه نقش‌های نیروی دریایی ارتش ج.ا.ایران کدام است؟

۲) شاخص‌های توسعه نقش‌های نیروی دریایی ارتش ج.ا.ایران کدام است؟

مبانی نظری

مفهوم شناسی

سواحل مکران: سواحل مکران شامل سواحل دو استان هرمزگان و سیستان و بلوچستان (حدفاصل بندر جاسک در استان هرمزگان تا مرز ج.ا.ایران با کشور پاکستان در ساحل واقع در استان سیستان و بلوچستان) می‌گردد. این سواحل به دلیل دسترسی بلا واسطه به آب‌های آزاد جهان از اهمیت ویژه‌ای برای ج.ا.ایران برخوردارند و از آنجاکه حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) آمریکا را به‌عنوان اصلی‌ترین تهدید جمهوری اسلامی ایران تعیین فرموده‌اند، سواحل جنوب شرق کشور به‌عنوان اصلی‌ترین و مهم‌ترین نقطه‌ی مقابله با تهدیدات نظامی فرا منطقه‌ای به شمار می‌رود. برخی از تدابیر مقام معظم رهبری در خصوص سواحل جنوب شرق و تهدیدات دریا پایه به شرح زیر است:

۱- امروز حساس‌تر از همه‌ی مناطق مرزی کشور، منطقه‌ی مرزی جنوب و کرانه‌های طولانی و ممتد دریایی کشور عزیزمان در آن منطقه است که از لحاظ حساسیت بین‌المللی و

موقعیت سوق‌الجیشی و از نظر اقتصادی و سیاسی و دیگر جنبه‌ها، برای سرنوشت کشور کمال اهمیت را دارا است. (سایت مقام معظم رهبری - ۱۳۶۸/۸/۹)

۲- امروز دشمن ما فلان کشور همسایه خلیج فارس نیست. دشمنی که ما احتمال حمله و تهدید او را می‌دهیم کسی است که در اقیانوس‌ها گسترش یافته است. بنابراین، کار خیلی مهم است. (همان - ۱۳۸۶/۱۲/۱۹)

۳- دریا را دست‌کم نگیرید، خیلی مهم است و اگر چنانچه ما یک مسئله‌ای در دریا داشته باشیم دشمن این ریسک را نمی‌کند که از خلیج فارس اقدامی بکند، جنگ نامتقارن است، هرچه بخواهد دور دست‌تر خواهد رفت. (همان - ۱۳۹۰/۹/۷)

با عنایت به موارد پیش‌گفته، برابر مطالعه انجام‌شده توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وضعیت آمایش سرزمینی دو نیمه شمال‌غربی و جنوب‌شرقی کشور به شرح زیر است: (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، ۱۳۸۳: ۱۴۳)

۱- وسعت: ۵۵ درصد وسعت کشور در نیمه جنوب شرقی و ۴۵ درصد آن در نیمه شمال غربی واقع شده است.

۲- جمعیت: ۸۹/۸ درصد جمعیت کشور در نیمه شمال غربی و حدود ۱۰/۲ درصد آن در نیمه جنوب شرقی استقرار یافته است.

۳- شاغلین: حدود ۱۳ درصد از کل شاغلین کشور در نیمه جنوب شرقی و ۸۷ درصد از شاغلین کشور در نیمه شمال غربی مشغول به کار هستند

۴- اشتغال در بخش کشاورزی: از کل شاغلین در بخش کشاورزی کشور، ۸۲/۳ درصد در نیمه شمال غربی و ۱۷/۷ درصد در نیمه جنوب شرقی مشغول به کار هستند

۵- اشتغال در بخش صنعت: از کل شاغلین در بخش صنعت کشور، ۸۹/۸ درصد در نیمه شمال غربی کشور و ۱۰/۲ درصد در نیمه جنوب شرقی مشغول به کار هستند

۶- بیمارستان: حدود ۹۰ درصد از بیمارستان‌های کشور در نیمه شمال غربی و ۱۰ درصد در نیمه جنوب شرقی قرار دارد (تقریباً با نسبت جمعیت تناسب دارد)

- ۷- دانشجو: حدود ۹۲ درصد از جمعیت دانشجویان کشور در نیمه شمال غربی و حدود ۸ درصد آن‌ها در نیمه جنوب شرقی مشغول تحصیل هستند
- ۸- سیلو: حدود ۵ درصد از سیلوهای کل کشور در نیمه جنوب شرقی و ۹۵ درصد آن‌ها در نیمه شمال غربی بنا شده‌اند
- ۹- سردخانه: حدود ۱۶ درصد از سردخانه‌های کشور در نیمه جنوب شرقی و ۸۴ درصد آن‌ها در نیمه شمال غربی بنا شده‌اند.
- ۱۰- باسوادی: حدود ۸۲/۰۸ درصد از ۱۰/۲ درصد جمعیت کشور مستقر در نیمه جنوب شرقی باسوادند و در نیمه شمال غربی حدود ۸۶/۰۴ درصد از ۹۸/۸ درصد جمعیت کشور که در این بخش استقرار یافته‌اند باسواد هستند.
- ۱۱- مرز آبی: ۷۰ درصد از مرز آبی کشور در نیمه جنوب شرقی امتداد دارد و فقط ۳۰ درصد آن در نیمه شمال غربی امتداد یافته است.

درواقع، آنچه در بالا آورده شد، همه وضعیت سواحل مکران نیست، لیکن از آمارهای فوق می‌توان وضعیت توسعه این منطقه و کمیت و کیفیت منابع ملی موجود در سواحل مکران را که به‌منظور بهره‌گیری در توسعه‌ی نقش‌های نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران قابل بهره‌گیری هستند را تبیین نمود.

قدرت دریایی: عبارت است از مجموعه توانایی‌های یک ملت در استحصال منافع خویش از دریاها و اقیانوس‌ها با به‌کارگیری مناطق دریایی برای فعالیت‌های سیاسی، اقتصادی و نظامی در زمان صلح یا جنگ به‌منظور نیل به مقاصد و اهداف ملی. (تبریزی اصل، ۱۳۸۶: ۲۰) قدرت دریایی در مفهومی دقیق‌تر فراتر از قدرت نظامی دریایی است. قدرت دریایی توانایی‌های یک ملت را در حمایت از اهداف سیاسی، اقتصادی و نظامی از طریق کنترل دریاها بیان می‌نماید. اجزای اصلی قدرت دریایی عبارت‌اند از: ناوگان نظامی، علوم دریایی اقیانوسی، صنایع دریایی اقیانوسی، بازرگانی دریایی. (Thayer Mahan-2004:chapter 6)

ماهان معتقد است برای برخورداری یک کشور از قدرت دریایی ۶ شرط لازم است: موقعیت جغرافیایی برتر، سواحل قابل‌استفاده با منابع طبیعی فراوان و آب‌وهوای مطلوب، وسعت آب‌های سرزمینی، جمعیت مناسب برای دفاع از آب‌های سرزمینی، جمعیت با استعداد دریانوردی و فعالیت‌های بازرگانی، دولت ساحلی با توانایی چیره شدن و تسلط بر دریا (همان)

راهبرد دریایی: راهبرد دریایی عبارت است از به‌کارگیری برنامه‌ریزی‌شده و متمرکز توانایی‌های سیاسی، اقتصادی، نظامی، منابع فناورانه و فکری یک ملت برای تأمین امنیت و تحقق اهداف ملی در بخش دریایی بر روی یک پایه بلندمدت. پنج عنصر اساسی از استراتژی دریایی عبارت‌اند از: بنادر، بازرگانی دریایی، صنایع دریایی، منابع و ذخایر اقتصادی اقیانوسی، نیروی دریایی (ناوگان دریایی - قدرت هوایی - زیرساخت‌های دریایی ساحلی) (Thayer Mahan-2004:chapter1)

ضرورت انجام مأموریت‌های راهبردی:

- ۱- مأموریت: مأموریت در حقیقت دلیل وجودی سازمان و وظیفه‌ای کلی می‌باشد که دربرگیرنده اهداف سازمانی و تعیین نوع عملیاتی است که سازمان مسئول انجام دادن آن است (معینی، ۱۳۷۰: ۱۷۶). اغلب سازمان‌ها برای خود بیانیه مأموریت می‌نویسند تا فلسفه وجودی و فعالیت خود را اعلام نمایند. بیانیه مأموریت به این سؤال پاسخ می‌دهد که فعالیت ما چیست؟ بیانیه مأموریت جمله یا عبارت کوتاهی است که به‌وسیله آن مقصود یک

سازمان از مقصود سازمان‌های مشابه دیگر متمایز می‌شود و بیان‌کننده فلسفه وجودی سازمان است. (دیوید، ۱۳۸۵: ۱۸)

۲- مأموریت نیروی دریایی: در جنگ، نیروی دریایی موظف به کنترل دریا و شکست توان دریایی دشمن است. در دوران صلح وظیفه نیروی دریایی تضمین دسترسی به منابع و بازارهای اقتصادی جهانی و ممانعت از متجاوزان در دریا و زمین است. قدرت دریایی سه محور را در بر می‌گیرد: کنترل تجارت و دادوستد بین‌المللی، عملیات نیروی دریایی در جنگ و استفاده از نیروهای دریایی به‌عنوان ابزار دیپلماسی، بازدارندگی و نفوذ سیاسی در دوران صلح. (جان بیلینس و همکاران، ۱۳۸۳: ۱۶۵).

قابلیت‌های نیروی دریایی راهبردی: به‌طورمعمول از هر نیروی دریایی راهبردی انتظار می‌رود از قابلیت‌ها و توانمندی‌های زیر برخوردار باشد:

۱- کنترل دریایی: به وضعیتی اطلاق می‌گردد که در آن نیروهای یک‌طرف در زمان و مکان مشخص بتوانند دریا را برای مقاصد خود استفاده نمایند و در صورت لزوم مانع استفاده طرف مقابل از آن شوند. کنترل دریایی شامل کنترل داشتن بر زیر بستر دریا، زیرسطح، سطح، و فضای بالای سطح می‌شود.

۲- اعمال قدرت: تهدید کردن یا استفاده از قابلیت نظامی نیروهای مشترک و سایر ابزارهای قدرت ملی در ابعاد جهانی برای دستیابی به تأثیرات راهبردی برای حمایت از اهداف سیاست ملی.

۳- ممانعت دریایی: به وضعیتی اطلاق می‌گردد که در آن یک‌طرف نبرد طرف دیگر را به دلیل مقاصد خود از بهره‌برداری از قسمتی از دریا منع می‌نماید.

۴- بازدارندگی: متقاعد کردن یک تهدید بالقوه که نتیجه استفاده از قدرت یا درگیری نظامی برای او گران تمام خواهد شد. دست یافتن به این وضعیت نیازمند برخورداری از توانایی نظامی قابل وثوق و استراتژی برخورداری از عملکرد سیاسی شفاف و کارآمد است.

(BR1806, 253-289, 2006)

نیروی دریایی رقبای فرا منطقه‌ای: همان‌گونه که حضرت امام خامنه‌ای تأکید فرموده‌اند دشمن ما کسی است که در اقیانوس‌ها گسترش یافته است و با در نظر گرفتن برترین قدرت دریایی فرا منطقه‌ای، در این مقاله صرفاً به نیروی دریایی آمریکا پرداخته شده است. با در نظر گرفتن این موضوع که

سواحل مکران مشرف به شمال اقیانوس هند است و استقرار نداجا در این منطقه این نیرو را به صورت بلا واسطه با تهدید این قدرت فرا منطقه‌ای مواجه می‌سازد، توجه به گسترش و دکترین نظامی آن حائز اهمیت است.

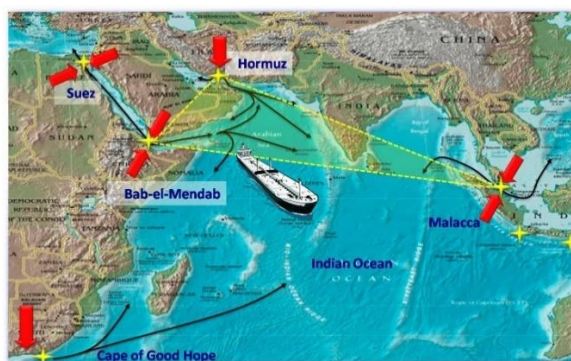
۱) نیروی دریایی ایالات متحده آمریکا: این کشور با بودجه دفاعی ۶۹۲/۸ میلیارد دلار و تولید ناخالص ملی به میزان ۱۳۸۰۰ میلیارد دلار دارای نوار ساحلی به طول ۱۰۷۶۲ مایل، در جوار دو اقیانوس اطلس و آرام قرار گرفته است. این کشور دارای ۹ فرماندهی نیروهای مشترک گسترش یافته است که ۶ فرماندهی آن مسئولیت حفظ منافع ملی آمریکا در اکثر نقاط جهان را به عهده دارد. ناوگان پنجم آمریکا در بحرین و فرماندهی مرکزی در قطر مسئولیت شمال غرب اقیانوس هند، ناوگان ششم در مدیترانه و ناوگان هفتم در اقیانوس آرام مستقر می‌باشند که این سه ناوگان در محیط پیرامونی ایران قرار گرفته‌اند. (Jane's Fighting ship 2008-2009: 884) دکترین نیروی دریایی آمریکا در عملیات دریایی که عمدتاً مشترک اجرا می‌شود، به شرح زیر است. (معاونت عملیات س.ک.ن.م، ۱۳۸۹: ۵)

- کسب برتری دریایی و کنترل خطوط مواصلاتی با بهره‌گیری از آبراه‌ها، بنادر و سواحل.
- فراهم کردن حداکثر پشتیبانی از عملیات نیروی هوایی و زمینی با استفاده از ۱۱ ناو هواپیمابر به طور متوسط هر کدام بیش از ۸۰ فروند هواپیما از انواع مختلف، ۱۲ ناو بالگردبر، انواع ناوهای نیروبر لجستیکی و پشتیبانی از انواع عملیات زمینی و هوایی در عملیات مشترک و یا مرکب حمایت می‌نماید.
- پاسخ‌گویی سریع، قاطع و هماهنگ به اهداف سطحی و زیرسطحی به صورت مستقل با استفاده از تجهیزات ضد هوایی، ضد سطحی و ضد زیرسطحی.
- محاصره دور و نزدیک منطقه عملیاتی با بازرسی و کنترل تنگه‌ها و آبراه‌های مهم جهان.
- تأکید بر انجام عملیات علیه اهداف مورد نظر به صورت دورایستا با استفاده از موشک کروز در هدف‌گیری اهداف دوردست.
- تأکید بر عملیات آب‌خاکی در سواحل مختلف با استفاده از ناوهای نیروبر و لندینگ کرافت، بالگردهای پشتیبانی
- تأکید بر برخورداری از حداکثر حفاظت و امنیت ناوها با استفاده از قایق‌های تندرو بدون سرنشین، سامانه‌های راداری و گشت هوایی بالگرد.

- تأکید بر کسب برتری اطلاعاتی در دریا.
- تکیه گسترده بر عملیات جنگ الکترونیک.
- تکیه بر عملیات روانی سنگین و فریب عملیاتی با استفاده از تمامی امکانات و تجهیزات موجود.
- ۲) نیروی دریایی آمریکا به دلیل قابلیت حمل و انتقال نیرو در مسافت طولانی برای انجام عملیات آب‌خاکی، نظارت دریایی نیروها، حمله اتمی، برخورداری از زیردریایی راهبردی با سلاح بالستیک و نیروی رانش هسته‌ای و ناوهای هواپیمابر، قادر به انجام عملیات مستقل می‌باشد. به همین جهت قابلیت بازدارندگی، کنترل دریایی با سلاح‌های راهبردی متعارف و غیرمتعارف، هم‌چنین برقراری صلح با مداخله نظامی به همراه اجرای نقش دیپلماتیک با ایجاد پیمان‌های منطقه‌ای به منظور اعمال قدرت و مبارزه با تروریسم را در دستور کار خود دارد (The Military balance 2010: 168).

صادرات و واردات و نقش نیروی دریایی در سواحل مکران : از مجموع مرزهای ج.ا.ایران ۵۴ درصد آن مرز خشکی، ۱۵ درصد مرز رودخانه‌ای و ۳۱ درصد آن مرز دریایی است. توجه به این نکته حائز اهمیت است که از ۳۱ درصد مرزهای دریایی کشور بیش از ۹۱ درصد از صادرات و واردات و از مجموع مرزهای رودخانه‌ای و خشکی که ۶۹ درصد باقیمانده مرزهای کشور را تشکیل می‌دهد صرفاً ۷ درصد از صادرات و واردات کشور انجام می‌پذیرد. بخش عمده صادرات و واردات از طریق بنادر جنوبی انجام می‌گیرد که پس از عبور از تنگه هرمز، همه صادرات و واردات کشور در جنوب از طریق تنگه‌های راهبردی مالاکا و باب‌المندب انجام می‌گیرد. یعنی مناطقی که نیروی دریایی پس از استقرار در سواحل مکران لازم است به آن‌ها اشراف داشته باشد. (شکل ۱)

شکل ۱- تجارت در شمال اقیانوس هند

نقش‌های نیروی دریایی راهبردی:

با در نظر گرفتن مأموریت هر نیروی دریایی، معمولاً انتظار می‌رود نقش‌ها و وظایفی را در راستای اهداف تعیین شده و متناسب با مأموریت محوله ایفاء نمایند. نیروهای دریایی مختلف دنیا این نقش‌ها را به صورت زیر دسته‌بندی می‌نمایند:

الف) انگلستان: دکترین نیروی دریایی کشور انگلستان نقش‌های نیروی دریایی را به ۳ دسته زیر تقسیم‌بندی کرده است (BR1806,2006:57)

۱) نقش نظامی: در ایفای نقش نظامی، نیروی دریایی باید قادر باشد وظایف زیر را اجرا نماید:

- توانایی اجرای کلیه مأموریت‌های نظامی جنگی و پیروزی در آن

- توانایی پشتیبانی از دیپلماسی

- توانایی اعمال اراده در دریا (اجبار و وادارسازی) و در صورت لزوم جنگیدن و پیروز شدن

۲) نقش انتظامی: در ایفای نقش انتظامی، نیروی دریایی باید قادر باشد وظایف زیر را اجرا نماید:

- توانایی اعمال قانون

- توانایی اجرای یک رژیم حقوقی حکم شده از سوی جامعه بین‌الملل

۳) نقش ملاطفت و بشردوستانه: در ایفای نقش ملاطفت و بشردوستانه، نیروی دریایی باید قادر باشد وظایف زیر را اجرا نماید

- توانایی ارائه کمک‌های بشردوستانه و کمک به مردم

- توانایی کمک‌رسانی و کاهش آلام در هنگام وقوع بلایای طبیعی

- توانایی انجام عملیات هیدرو گرافی (اعمال قدرت نرم کشور در حوزه علم و فناوری دریایی)

- توانایی انجام عملیات تجسس و نجات (اعمال ایمنی و امنیت دریایی و اعمال قدرت نرم کشور در دریا)

- توانایی انهدام مهمات باقی‌مانده از جنگ

ب) هند: دکترین نیروی دریایی کشور هند، نقش‌های نیروی دریایی را به ۴ دسته زیر تقسیم‌بندی کرده است: (دکترین نیروی دریایی هند- ۲۰۱۰- فصل ۷)

۱) نقش نظامی: در نقش نظامی یک نیروی دریایی باید باهدف بازدارندگی در برابر جنگ و مداخله، پیروزی قاطع نظامی در صورت بروز جنگ، امنیت تمامیت ارضی کشور، شهروندان، و دارایی‌های دور از ساحل در مقابل تهدیدات دریا پایه، نفوذ و اثرگذاری بر وقایع و امور جاری در خشکی، صیانت از بازرگانی، دادوستد دریایی و صیانت از علائق ملی و امنیت دریایی) از توانایی‌های لازم برای انجام وظایف زیر برخوردار باشد:

- توانایی اعمال دفاع فعال
- توانایی کسب آگاهی وضعیتی از قلمرو دریایی
- توانایی اعمال کنترل دریایی
- توانایی اعمال ممانعت دریایی
- توانایی اعمال محاصره دریایی (دور یا نزدیک)
- توانایی انجام عملیات ماوراء بحار (اعزام ناوگروه‌ها به دریاهای دور برای انجام عملیات دریایی)

- توانایی اعمال اراده در دریا (اجبار و وادارسازی)
- توانایی انهدام هرگونه تهدید دریاپایه
- توانایی اعمال ممانعت کشتیرانی و بستن خطوط مواصلاتی دریایی دشمن
- توانایی حافظت و بازنگاه داشتن خطوط مواصلاتی دریایی خودی
- توانایی انجام عملیات ویژه
- توانایی محافظت از سرمایه‌ها و منابع دریایی کشور
- توانایی اعمال دفاع از طریق دریا
- توانایی انجام عملیات آب‌خاکی و ضد آب‌خاکی
- توانایی ارائه همکاری سایر ترجمان‌های دریایی و در صورت نیاز هدایت آن‌ها (در زمان جنگ)

- توانایی انجام عملیات دریایی مشترک
- توانایی مشارکت در عملیات مرکب
- توانایی اعمال مراقبت دریایی
- توانایی انجام حملات دریایی

- توانایی انجام عملیات ضد زیردریایی
- توانایی انجام عملیات ضد سطحی
- توانایی انجام عملیات ضد هوایی
- توانایی انجام عملیات اطلاعاتی
- توانایی انجام جنگ الکترونیک
- توانایی انجام عملیات جنگ مین
- توانایی دفاع از بندر
- توانایی انجام عملیات بازرسی و تفتیش در دریا

۲) نقش دیپلماتیک (سیاسی): در ایفای نقش دیپلماتیک نیروی دریایی باید باهدف تحکیم روابط سیاسی و حسن نیت، تحکیم روابط دفاعی با کشورهای دوست، نمایش توانمندی و قابلیت دفاع موثق، تحکیم امنیت دریای در منطقه تحت مسئولیت، ارتقاء تعادل و ثبات منطقه‌ای و جهانی (قادر باشد وظایف زیر را اجرا نماید):

- توانایی ارائه کمک و پشتیبانی دریایی
- توانایی حضور مؤثر و فعال در آب‌های آزاد (گسترش در سطح دریاها، نمایش پرچم، اقتدار ملی و الهام بخشی، بازدید از نیروهای دریایی دوست و میزبانی از آنها)
- توانایی انجام عملیات پشتیبانی از صلح (عملیات اعمال، تحکیم و حفظ صلح)
- توانایی ارائه مساعدت و کمک‌های فنی و پشتیبانی
- توانایی ارائه آموزش به نیروی دریایی کشورهای دوست
- توانایی انجام گشت‌های دریایی در مناطق دریایی خودی و مناطق دریایی موردعلاقه
- توانایی انجام رزمایش‌ها و تمرینات دریایی دوجانبه و چندجانبه
- توانایی انجام عملیات دریایی محتمل، در خارج از مناطق دریایی خودی
- توانایی انجام عملیات تخلیه غیرنظامیان

۳) نقش انتظامی: در اجرای نقش انتظامی نیروی دریایی باید باهدف تقویت امنیت ساحل، تأمین امنیت منطقه انحصاری اقتصادی (...^۱) حضور اثربخش در دریا قادر باشد وظایف زیر را اجرا نماید:

^۱ -Exclusive Econommic Zone

- توانایی انجام عملیات ضد تروریسم (مقابله با دزدی دریایی - قاچاق انسان، کالا، اسلحه و...)

- توانایی ایفای نقش پلیسی (مقابله با عملیات نفوذی - جلوگیری از بهره‌برداری و حفاری غیرمجاز در مناطق دریایی کشور و...)

- توانایی اعمال قوانین و مقررات ملی و بین‌المللی در محدوده مناطق دریایی کشور و آب‌های آزاد

- توانایی مقابله با عملیات نفوذی

- توانایی حفاظت از مناطق صیادی و جلوگیری از صید غیرقانونی

- توانایی جلوگیری از دسترسی غیرمجاز به مناطق دریایی کشور و منابع آن‌ها

۴) نقش ملاطفت، امدادی و بشردوستانه: در ایفای این نقش، نیروی دریایی باید باهدف ارتقاء ایمنی، امنیت غیرنظامی و اعمال قدرت نرم ملی قادر باشد وظایف زیر را اجرا نماید:

- توانایی ارائه کمک‌های بشردوستانه و کمک به مردم در هنگام وقوع بلایای طبیعی (اعمال قدرت نرم کشور به هنگام زلزله - طوفان - سونامی و... در سطح ملی، منطقه‌ای و

بین‌المللی)

- توانایی کمک‌رسانی به وزارتخانه‌ها و مسئولین بخش خصوصی

- توانایی انجام عملیات هیدروگرافی (اعمال قدرت نرم کشور در حوزه علم و فناوری دریایی)

- توانایی انجام عملیات تجسس و نجات (اعمال ایمنی و امنیت دریایی و اعمال قدرت نرم کشور در دریا)

- توانایی تدارک امکانات امدادی و پشتیبانی

- توانایی ارائه کمک‌های دارو و درمان

- توانایی ارائه خدمات غواصی

تدابیر فرماندهی معظم کل قوا در خصوص نقش‌های نیروی دریایی راهبردی:

فرماندهی معظم کل قوا تدابیر ارزشمند و گهرباری را از بدو انقلاب تاکنون در خصوص نیروی دریایی بیان داشته‌اند که در اینجا صرفاً به گزیده‌ای از آن‌ها پرداخته می‌شود:

نیروی دریایی درواقع یکی از بخش‌های مهم ارتش ما و بخصوص چنان بخشی است که شاید متکفل و متعهد بیشترین مسئولیت در دفاع از آینده کشور ماست. من از برادران می‌خواهم که همه تلاش، همکاری و ابتکار و توانایی‌هایشان را به کار برند تا بتوانیم نیروی دریایی را چنان‌که شایسته نظام جمهوری اسلامی و مناسب با این تهدیدات است، بسازیم. (سایت مقام معظم رهبری- ۱۳۶۴/۴/۸)

نیروی دریایی کارآمد و زنده و فعال و میدان‌دار ما، ان‌شاءالله خواهد توانست تأثیرات مثبتی بر سیاست‌های کلی کشور بگذارد. (همان منبع)

امروز و احتمالاً در سال‌های آینده، نیروی دریایی متعهد است که حساس‌ترین نقاط آسیب‌پذیر و یا مورد حدس و گمان و تهدید کشور را نگهداری کند. (همان منبع)

نکته دیگر در خصوص مسائل بین‌المللی که گفتید خیلی خوب است، این‌ها درواقع یک امتدادهای عمقی برای نظام جمهوری اسلامی است یعنی هرچه ما در زمینه‌های بین‌المللی از هر کرانه‌ای، چه نیروی دریایی و چه دولت و وزارت خارجه بتوانند این عمق راهبردی و استراتژیک نظام را عمیق کنند طبعاً به نفع نظام است و چیز خوبی است. (همان منبع- ۹۲/۹/۳)

یکی از خصوصیات نیروی دریایی این است که با ابزارهایی سروکار دارد که نیازمند دانش و فن‌آوری است و این را بحمدالله شما دارید؛ یعنی طبیعت نیروی دریایی طبیعت علم و فن‌آوری است از طرفی در شرایط کنونی و از جنبه‌ی نظامی که حاکم بر منطقه است؛ نیروی دریایی موقعیت حساس دفاعی مخصوص به خود دارد. نیروی دریایی امروز موقعیت ویژه‌ای دارد. (همان منبع)

در نیروی دریایی، باید هم قدرت دفاعی‌مان کامل باشد و هم قدرت تهاجمی برای جایی که تهاجم لازم است کامل باشد. ما البته اهل ابتدا کردن به تهاجم نیستیم، اما در بخشی از بخش‌های دفاعی نیاز به قدرت تهاجمی است. (همان منبع)

نکته دیگری هم که نباید فراموش بشود که امروز از خصوصیات نیروی دریایی ارتش ماست، مسئله‌ی تأثیر نیروی دریایی ارتش در آبادسازی ملی است. یعنی آن نقطه‌ای که امروز در اختیار شماست (سواحل مکران) یک عقبه‌ای دارد که دریایی از کار در آنجا می‌شود انجام داد و اگر ان‌شاءالله دولت جمهوری اسلامی و عناصر دولتی، وزرای محترم ذی‌ربط توجه کنند و قدر بدانند،

نیروی دریایی می‌تواند عامل پیشرفت در رشد سواحل جنوب شرق و منطقه مکران باشد. واقعاً این کار از نیروی دریایی ارتش ساخته است (همان منبع)

نیروی دریایی به یک نیروی داخلی محدود نیست؛ نیروی دریایی نیرویی است که به مجموعه مسائل پیرامونی توجه دارد و حضور دارد. این‌ها حساسیت‌های نیروی دریایی است؛ بنابراین نیروی دریایی نیرویی است که هم سیاسی و بین‌المللی و هم علمی و هم نظامی است و خوشبختانه امروز ساخت و بافت نیروی انسانی نیروی دریایی هم بسیار خوب است. (همان منبع)

روش‌شناسی پژوهش

نوع پژوهش: این پژوهش از نوع کاربردی - توسعه‌ای می‌باشد.
روش پژوهش: در این تحقیق از روش پژوهش آمیخته توصیفی - تحلیلی به همراه روش‌های موردی - زمینه‌ای و همبستگی استفاده شده است.

قلمرو پژوهش (زمانی و مکانی): قلمرو زمانی این پژوهش افق چشم‌انداز ۱۴۰۴ ج.ا.ایران و قلمرو مکانی آن به سواحل مکران و منطقه تحت مسئولیت نداجا حدفاصل مدار ۱۰ درجه شمالی در شمال اقیانوس هند و سواحل مکران می‌باشد.

جامعه آماری پژوهش: در این پژوهش جامعه آماری شامل معاونین، فرماندهان، مدیران و کارشناسان ستاد کل نیروهای مسلح، ستاد فرماندهی کل آجا، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، نیروی دریایی راهبردی آجا، اساتید و کارشناسان مراکز آموزش عالی و مطالعات راهبردی نیروهای مسلح و معاونین و مدیران سازمان‌های کشوری مرتبط با حوزه دریا و سواحل مکران به استعدادهای ۱۱۵ نفر می‌باشد.

حجم نمونه آماری و روش نمونه‌گیری: حجم نمونه با استفاده از جداول کرجسی و مورگان معادل ۸۹ نفر می‌باشد.

روش گردآوری اطلاعات: در این پژوهش از روش‌های کتابخانه‌ای علمی تخصصی و مطالعه میدانی برای گردآوری اطلاعات و داده‌های پژوهش استفاده شده است.

ابزارهای گردآوری داده‌های پژوهش: در این پژوهش از ابزارهای مطالعه منابع و میدانی برای گردآوری داده‌ها استفاده شده است.

روش تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش: در این پژوهش داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی (ضریب Beta و رگرسیون) و با استفاده از SPSS و آزمون‌های KMO و بارتلت مورد توصیف و تحلیل استنباطی قرار داده شده است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

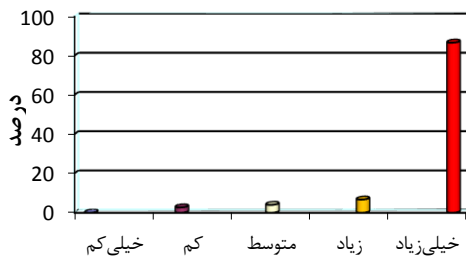
۱- تجزیه و تحلیل مربوط به سؤال فرعی ۱ (مؤلفه‌های توسعه نقش‌های نیروی دریایی ارتش ج.ا.ایران کدام است؟):

در نظرخواهی از نمونه آماری نتایج به شرح جدول (۱) زیر فراوانی پاسخ به میزان اهمیت مؤلفه‌های توسعه نقش‌های نیروی دریایی راهبردی را نشان می‌دهد:

جدول (۱) فراوانی اهمیت مؤلفه‌های توسعه نقش‌های دریایی راهبردی نیروی

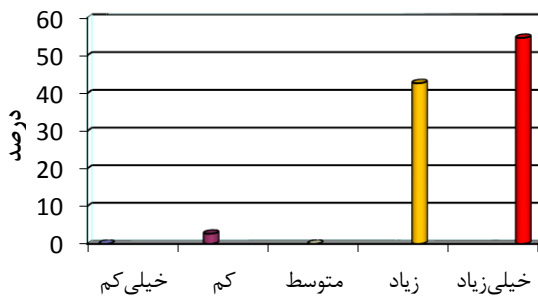
نقش	طبقه	کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		جمع کل	
		فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی کل	درصد کل
نقش نظامی	۲	۲	۲/۷٪	۳	۴/۷٪	۵	۶/۷٪	۶۵	۸۶/۷٪	۷۵	۱۰۰٪
نقش دیپلماسی	۲	۲	۲/۷٪	-	-	۳۲	۴۲/۷٪	۴۱	۵۴/۷٪	۷۵	۱۰۰٪
نقش انتظامی	۶	۸	۸٪	۱۱	۱۴/۷٪	۱۴	۱۸/۷٪	۴۴	۵۸/۷٪	۷۵	۱۰۰٪
نقش امدادی و صلح‌جویانه	۶	۸	۸٪	۱۸	۱۳/۳٪	۲۸	۳۷/۳٪	۳۱	۴۱/۳٪	۷۵	۱۰۰٪

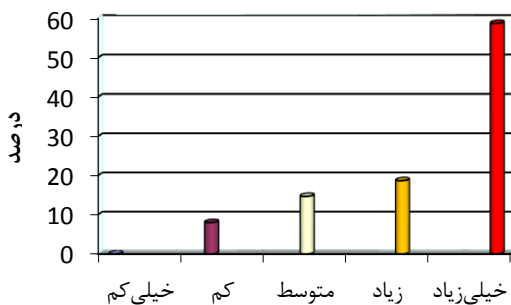
نمودار ۱- فراوانی میزان اهمیت نقش نظامی به عنوان یک مؤلفه برای بعد نقش‌ها در الگوی توسعه نیروی دریایی راهبردی

نمودار ۱- نقش‌های نظامی

نمودار ۲- فراوانی میزان اهمیت نقش دیپلماسی به عنوان یک مؤلفه برای توسعه نقش‌های نیروی دریایی راهبردی را نشان می‌دهد

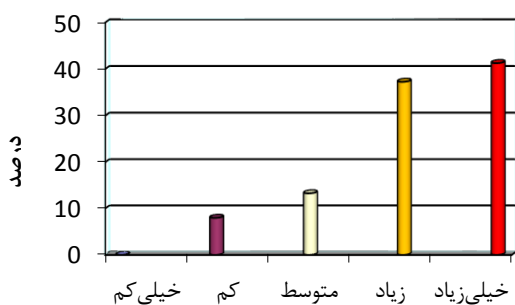
نمودار ۲- نقش دیپلماسی

نمودار ۳- فراوانی میزان اهمیت نقش انتظامی به عنوان یک مؤلفه برای توسعه نقش‌های نیروی دریایی راهبردی را نشان می‌دهد:

نمودار ۴: نقش‌های انتظامی

نمودار ۴ فراوانی میزان اهمیت نقش امدادی و صلح‌جویانه به عنوان یک مؤلفه برای بعد نقش‌ها در الگوی توسعه نیروی دریایی راهبردی را نشان می‌دهد

نمودار ۴: نقش‌های امدادی و صلح‌جویانه

اطلاعات مندرج در جدول و نمودارهای فوق نشان می‌دهد:

(الف) از ۱۰۰٪ جامعه نمونه انتخاب شده ۹۴/۴٪ میزان ارتباط نقش نظامی با توسعه نقش‌های نیروی دریایی راهبردی را خیلی زیاد و زیاد دانسته‌اند.

(ب) از ۱۰۰٪ جامعه نمونه انتخاب شده ۹۷/۴٪ میزان ارتباط نقش دیپلماسی با توسعه نقش‌های نیروی دریایی راهبردی را خیلی زیاد و زیاد دانسته‌اند.

(ج) از ۱۰۰٪ جامعه نمونه انتخاب شده ۷۷/۴٪ میزان ارتباط نقش انتظامی با توسعه نقش‌های نیروی دریایی راهبردی را خیلی زیاد و زیاد دانسته‌اند.

(د) از ۱۰۰٪ جامعه نمونه انتخاب شده ۷۸/۶٪ میزان ارتباط نقش امدادی و بشردوستانه را با توسعه نقش‌های نیروی دریایی راهبردی خیلی زیاد و زیاد دانسته‌اند.

برای اطمینان از وجود رابطه خطی میان نقش‌های احصاء شده و الگوی توسعه نقش‌های نیروی دریایی راهبردی از رگرسیون استفاده شد که در آن نقش‌های احصاء شده متغیرهای مستقل و الگوی توسعه نقش‌های نیروی دریایی راهبردی متغیر وابسته می‌باشد.

جدول (۲) که نشان‌دهنده خلاصه‌ای از مدل رگرسیونی می‌باشد.

جدول ۲: نتایج آزمون رگرسیون

مدل	ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای معیار تخمین
۱	۰/۸۵۷	۰/۸۴۴	۰/۸۴۹	۱/۵۶۷۸

ستون ضریب همبستگی چندگانه میزان همبستگی بین متغیر وابسته و متغیرهای مستقل را به میزان ۸۶ درصد نشان می‌دهد و گویای تأثیر بسزایی است که نقش‌های احصاء شده بر الگوی توسعه

نقش‌های نیروی دریایی راهبردی دارا هستند. ستون ضریب تعیین بیان‌کننده مقدار پیش‌گویی متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل می‌باشد. یعنی با دقت ۸۴ درصد می‌توان نقش‌ها را از روی مؤلفه‌های ذکرشده تعریف نمود.

جدول ۳ نشان‌دهنده‌ی تحلیل واریانس رگرسیون به‌منظور بررسی وجود رابطه خطی بین متغیرهای مستقل و وابسته است.

جدول ۳: تحلیل واریانس رگرسیون

مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربع	F
رگرسیون	۲۸/۱۵۲	۴	۹/۳۸۴	۹/۳۸۴
باقیمانده	۱۸/۳۴۱	۷۰	۱۱/۷۴۲	
مجموع	۴۶/۴۹۲	۷۴		

ملاحظه می‌شود که مقدار احتمال کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد لذا بیانگر آن است که دست‌کم یکی از متغیرهای مستقل دارای رابطه‌ی خطی با متغیر وابسته است و بنابراین مدل رگرسیونی برازش شده معنی‌دار می‌باشد.

در جدول ۴ که به جدول ضرایب معروف است، ضرایب‌های متغیرهای مستقل و میزان تأثیر آن‌ها بر متغیر وابسته و همچنین بررسی معنی‌داری تک‌تک ضرایب انجام شده است.

جدول ۴: ضرایب

T	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد	مدل
	Std. Error	B	Beta	
۳/۵۸۷	۸۱/۱۳	۳۰/۴۷۱		ثابت
۵/۵۹۵	۰/۱۳۴	۰/۱۳۲	۰/۳۵۰	نقش نظامی
۱/۱۱۲	۰/۷۹۴	۰/۳۶۷	۰/۲۰۷	نقش دیپلماسی
۳/۴۲۱	۰/۱۷۸	۰/۳۵۶	۰/۱۷۵	نقش انتظامی
۵/۶۷۵	۰/۱۲۳	۱/۵۶۸۷	۰/۱۲۵	نقش امدادی

همان‌گونه که مشاهده می‌شود، تمامی مقادیر احتمال درج‌شده در جدول کوچک‌تر از ۰/۰۵ است. این امر بیانگر این مطلب می‌باشد که فرض تساوی ضرایب رگرسیونی با صفر رد می‌شود و تمامی متغیرها وارد مدل می‌شوند. درواقع تمامی نقش‌های بررسی‌شده در پژوهش بر الگوی توسعه نقش‌های نیروی دریایی راهبردی تأثیر گذارند.

به‌این ترتیب با توجه به اعداد ستون Beta داریم:

۱. متغیری که بیشترین تأثیر را بر الگوی توسعه نقش‌های نیروی دریایی راهبردی می‌گذارد،

نقش‌های نظامی می‌باشد. ($Beta=0/350$)

۲. متغیر نقش دیپلماسی در جایگاه دوم برای توسعه نقش‌های نیروی دریایی راهبردی قرار

دارد. ($Beta=0/207$)

۳. متغیر نقش انتظامی (پلیسی) در جایگاه سوم برای توسعه نقش‌های نیروی دریایی راهبردی

قرار دارد ($Beta=0/175$)

۴. متغیر نقش امدادی و صلح‌جویانه در رتبه چهارم برای توسعه نقش‌های نیروی دریایی

راهبردی قرار دارد. ($Beta=0/125$)

به‌این ترتیب پاسخ سؤال فرعی اول یعنی مؤلفه‌های توسعه نقش‌های نیروی دریایی راهبردی پس از استقرار در سواحل مکران مشخص گردید. لیکن در هر نقش شاخص‌هایی نیز لازم است توسعه داده شود. که با توجه به پاسخ‌های دریافت شده از جامعه و داده‌های به‌دست‌آمده از مطالعه منابع، در زیر به تجزیه و تحلیل این شاخص‌ها برای هر نقش پرداخته می‌شود.

۲- تجزیه و تحلیل مربوط به سؤال فرعی ۲ (شاخص‌های توسعه نقش‌های نیروی دریایی

ارتش ج.ا.ایران کدام است؟)

۱) تجزیه و تحلیل شاخص‌های نقش نظامی: پس انجام آمار توصیفی برای اطمینان از وجود رابطه خطی میان شاخص‌ها و نقش نظامی از رگرسیون استفاده شده است. متغیر وابسته نقش نظامی و متغیر مستقل شاخص‌های نقش نظامی می‌باشد. در جدول ۵ نشان‌دهنده خلاصه‌ای از مدل رگرسیونی می‌باشد، ستون ضریب همبستگی چندگانه بیان‌کننده میزان همبستگی بین متغیر وابسته و متغیرهای مستقل می‌باشد. این همبستگی به میزان ۹۷ درصد می‌باشد، که گویای تأثیر بسزایی است که شاخص‌های احصاء شده بر نقش نظامی دارا هستند. ستون ضریب تعیین

بیان‌کننده مقدار پیش‌گویی متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل می‌باشد. یعنی با دقت ۹۵ درصد می‌توان مؤلفه نقش نظامی را از روی شاخص‌های ذکر شده تعریف نمود.

جدول ۵: نتایج آزمون رگرسیون

مدل	ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای معیار تخمین
۱	۰,۹۷۵a	۰,۹۵۰	۰,۹۲۰	۱,۴۱۲۸۲

جدول ۶ نشان‌دهنده‌ی تحلیل واریانس رگرسیون به‌منظور بررسی وجود رابطه خطی بین متغیرهای مستقل و وابسته است. در خروجی زیر مقدار احتمال کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد لذا بیانگر آن است که دست‌کم یکی از متغیرهای مستقل دارای رابطه‌ی خطی با متغیر وابسته است و بنابراین مدل رگرسیونی برازش شده معنی‌دار می‌باشد.

جدول ۶: تحلیل واریانس رگرسیون

مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربع	F
رگرسیون	۱۷۴,۳۲۸	۲۸	۶۲,۴۰۵	۳۱,۲۶۴
باقیمانده	۹۱,۸۱۸	۴۶	۱,۹۹۶	
مجموع	۱۸۳۹,۱۴۷	۷۴		

در جدول ۷ که به جدول ضرایب معروف است، ضرایب‌های متغیرهای مستقل و میزان تأثیر آنها بر متغیر وابسته و همچنین بررسی معنی‌داری تک‌تک ضرایب انجام می‌شود.

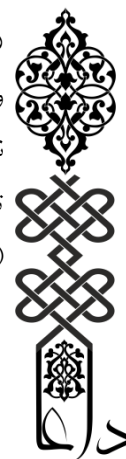
جدول ۷: ضریب‌های متغیرهای مستقل و میزان تأثیر آن‌ها بر متغیر وابسته و همچنین بررسی معنی‌داری تک‌تک ضرایب

مقدار احتمال	T	ضرایب غیراستاندارد		ضرایب استاندارد	مدل
		Std. Error	B	Beta	
.۶۳۴	-.۴۸۰	۴۸,۲۶۳	-۲۳,۱۴۶		ثابت
.۰۰۰	.۳۳۸	۱۰,۰۰۸	۳,۳۸۲	.۲۲۱	توانایی اعمال دفاع فعال ۱۷
.۰۰۰	-.۰۸۷	۱,۰۴۳	-.۰۹۱	.۰۱۰	توانایی کسب آگاهی وضعیتی از قلمرو دریایی ۲۵
.۰۰۰	۱,۸۵۶	۳,۱۰۳	۵,۷۶۰	.۶۵۷	توانایی اعمال کنترل دریایی ۱
.۰۰۰	-۱,۱۲۰	۳,۷۸۲	-۴,۲۳۷	.۵۶۳	توانایی اعمال ممانعت دریایی ۴
.۰۰۰	-.۰۴۵	۲,۰۲۱	-.۰۹۱	.۰۱۲	توانایی اعمال محاصره دریایی ۲۴
.۰۰۰	.۰۰۰	۱,۴۱۳	۳,۱۵۹	.۰۲۶	توانایی انجام عملیات ماورا بحار ۲۳
.۰۰۰	.۵۶۰	۳,۳۷۵	۱,۸۹۱	.۲۲۰	توانایی اعمال اراده در دریای ۱۸
.۰۰۰	۱,۷۶۰	۱,۷۵۶	۳,۰۹۱	.۰۰۹	توانایی انهدام هرگونه تهدید دریایی ۲۶
.۰۰۰	-.۹۰۷	۱۵,۱۸۸	-۱۳,۷۷۸	.۱۶۵	توانایی اعمال ممانعت کشتیرانی و بستن خطوط مواصلاتی دشمن ۱۹
.۰۰۰	-.۷۷۳	۸,۶۱۹	-۶,۶۶۶	.۴۱۶	توانایی حفاظت و بازنگاه‌داشتن خطوط مواصلاتی دریایی خودی ۱۱
.۰۰۰	.۹۹۲	۴,۷۲۹	۴,۶۹۱	.۴۷۸	توانایی انجام عملیات ویژه ۵
.۰۱۹	۲,۴۳۸	۳,۹۹۱	۹,۷۳۲	.۱۲۷	توانایی محافظت از سرمایه‌ها و منابع دریایی کشور ۲۱
.۰۰۰	.۸۷۱	۱,۰۴۳	.۹۰۹	.۰۸۶	توانایی اعمال دفاع از طریق دریایی ۲۲
.۰۰۰	.۵۵۶	۴,۵۹۴	۲,۵۵۴	.۳۱۳	توانایی انجام آب‌خاکی و ضد آب‌خاکی ۱۵
.۰۰۰	-.۲۱۲	۴,۶۳۳	-.۹۸۲	.۱۵۵	توانایی ارائه همکاری سایر ارگانهای دریایی و در صورت نیاز هدایت آن‌ها ۲۰

مقدار احتمال	T	ضرایب غیراستاندارد		ضرایب استاندارد	مدل
		Std. Error	B	Beta	
.۰۰۰	.۵۹۷	۴,۹۵۷	۲,۹۵۹	.۴۴۰	توانایی انجام عملیات دریایی مشترک ۱۰
.۰۰۰	.۵۰۶	۱۰,۶۷۳	۵,۳۹۹	.۵۷۲	توانایی مشارکت در عملیات مرکب ۳
.۰۰۰	-۱,۳۴۳	۲,۴۸۴	-۳,۳۳۶	.۴۷۰	توانایی اعمال مراقبت دریایی ۸
.۰۰۰	.۷۵۸	۱۰,۷۰۰	۸,۱۱۳	.۳۴۶	توانایی انجام حملات دریایی ۱۴
.۰۰۰	.۴۱۱	۸,۲۹۰	۳,۴۰۵	.۴۱۰	توانایی انجام عملیات ضد زیردریایی ۱۲
.۰۰۰	.۳۸۳	۱۵,۷۳۹	۶,۰۲۷	.۴۶۱	توانایی انجام عملیات ضد سطحی ۹
.۰۰۳	-۳,۱۲۶	۴,۵۶۵	-۱۴,۲۷۰	.۰۰۸	توانایی انجام عملیات ضد هوایی ۲۷
.۰۰۰	-۰.۳۷۷	۹,۸۸۶	-۳,۷۲۹	.۴۰۹	توانایی انجام عملیات اطلاعاتی ۱۳
.۰۰۰	.۸۷۳	۵,۰۰۳	۸,۲۳۷	.۴۷۳	توانایی انجام جنگ الکترونیک ۷
.۰۰۰	-۰.۶۰۵	۴,۳۵۸	-۲,۳۷۶	.۲۷۷	توانایی انجام عملیات جنگ مین ۱۶
.۰۰۰	.۹۳۵	۳,۹۲۸	۳,۵۶۵	.۴۷۶	توانایی دفاع از بندر ۶
.۰۰۰	-۱,۴۰۶	۳,۸۱۳	-۱۰,۳۱۳	.۶۰۹	توانایی انجام بازرسی و تفتیش در دریا ۲

همان‌گونه که در جدول ۷ مشاهده می‌شود، تمامی مقادیر احتمال درج‌شده در جدول کوچک‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد. این امر بیانگر این مطلب است که فرض تساوی ضرایب رگرسیونی با صفر رد شده و تمامی متغیرها وارد مدل می‌شوند. درواقع تمامی شاخص‌های بررسی‌شده در پژوهش بر نقش نظامی تأثیرگذارند که رتبه آن‌ها بر اساس ستون Beta شماره‌گذاری شده و متغیری که بیشترین تأثیر را بر روی نقش‌های نظامی گذارد، شاخص توانایی اعمال کنترل دریایی می‌باشد (Beta=۰/۶۵۷)

به این ترتیب نیروی دریایی ارتش ج.ا.ایران پس از استقرار در سواحل مکران، لازم است برای ایفای نقش نظامی، توانایی‌های ۲۷ گانه قیدشده به ترتیب جدول بالا را ایجاد نماید تا بتواند این نقش را به طور تمام و کمال توسعه داده و ایفاء نماید.

(۲) تجزیه و تحلیل شاخص‌های نقش دیپلماسی: پس انجام آمار توصیفی برای اطمینان از وجود رابطه خطی میان مؤلفه‌ها و بعد مربوطه از رگرسیون استفاده شده است. متغیرهای مستقل شاخص‌ها و متغیر وابسته نقش دیپلماسی می‌باشد.

در جدول ۸ که نشان‌دهنده خلاصه‌ای از مدل رگرسیونی می‌باشد، ستون ضریب همبستگی چندگانه بیان‌کننده میزان همبستگی بین متغیر وابسته و متغیرهای مستقل می‌باشد. این همبستگی به میزان ۶۶ درصد بوده و گویای تأثیر بسزایی است که شاخص‌ها بر مؤلفه دارا هستند. ستون ضریب تعیین بیان‌کننده مقدار پیش‌گویی متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل می‌باشد. یعنی با دقت ۶۶ درصد می‌توان مؤلفه نقش‌های دیپلماسی را از روی شاخص‌های ذکر شده تعریف نمود.

جدول ۸: خلاصه مدل رگرسیونی

مدل	ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای معیار تخمین
۱	۰,۶۶۳	۰,۶۶۲	۰,۶۶۰	۰,۰۸۳۹۳

جدول ۹ نشان‌دهنده تحلیل واریانس رگرسیون به منظور بررسی وجود رابطه خطی بین متغیرهای مستقل و وابسته است. در خروجی زیر مقدار احتمال کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد لذا بیانگر آن است که دست‌کم یکی از متغیرهای مستقل دارای رابطه‌ی خطی با متغیر وابسته است و بنابراین مدل رگرسیونی برازش شده معنی‌دار می‌باشد.

جدول ۹: تحلیل واریانس رگرسیون

مدل	مجموع مربعات	آزادی درجه	میانگین مربع	F
رگرسیون	۸۰۷,۴۸۷	۹	۸۹,۷۲۱	۵,۶۵۳
باقیمانده	۱۰۳۱,۶۶۰	۶۵	۱۵,۸۷۲	
مجموع	۱۸۳۹,۱۴۷	۷۴		

در جدول ۱۰ که به جدول ضرایب معروف است، ضرایب‌های متغیرهای مستقل و میزان تأثیر آن‌ها بر متغیر وابسته و همچنین بررسی معنی‌داری تک‌تک ضرایب انجام شده است.

جدول ۱۰: ضریب‌های متغیرهای مستقل و میزان تأثیر آن‌ها بر متغیر وابسته و همچنین بررسی معنی‌داری تک‌تک ضرایب

مقدار احتمال	T	ضرایب غیراستاندارد		ضرایب استاندارد	مدل
		Std. Error	B	Beta	
۰,۰۰۰	۸,۳۵۹	۳,۴۷۸	۲۹,۰۷۵		ثابت
۰,۰۰۰	۰,۲۹۰	۰,۶۳۰	۰,۱۸۳	۰,۳۷	توانایی ارائه کمک و پشتیبانی دریایی ۹
۰,۰۰۰	۰,۴۰۹	۱,۷۶۳	۰,۷۲۱	۰,۱۰۴	توانایی حضور مؤثر و فعال در آب‌های آزاد ۷
۰,۰۰۰	۱,۰۱۹	۱,۶۴۶	۱,۶۷۷	۰,۲۸۴	توانایی انجام عملیات پشتیبانی از صلح ۲
۰,۰۰۰	۱,۲۵۰	۱,۰۹۲	۱,۳۶۵	۰,۲۳۵	توانایی ارائه مساعدت و کمک‌های فنی و پشتیبانی ۳
۰,۰۰۰	۰,۷۶۳	۱,۱۰۴	۰,۸۴۳	۰,۱۴۱	توانایی ارائه آموزش به نیروی دریایی کشورهای دوست ۵
۰,۰۰۰	۰,۲۵۸	۱,۲۵۸	۰,۳۲۴	۰,۰۴۷	توانایی انجام گشت‌های دریایی در مناطق خودی و مناطق دریایی موردعلاقه ۸
۰,۰۰۰	-۱,۷۱۲	۱,۹۷۲	-۳,۳۷۶	۰,۴۷۶	توانایی انجام رزمایش‌ها و تمرینات دریایی دوجانبه و چندجانبه ۱
۰,۰۰۰	۰,۹۸۳	۱,۰۱۵	۰,۹۹۸	۰,۱۵۴	توانایی انجام عملیات دریایی محتمل در خارج از مناطق دریایی خودی ۴
۰,۰۰۴	۰,۵۳۱	۱,۲۸۵	۰,۶۸۲	۰,۱۲۱	توانایی انجام عملیات تخلیه غیرنظامیان ۶

همان‌گونه که در این جدول مشاهده می‌شود، تمامی مقادیر احتمال درج‌شده در جدول کوچک‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد. این امر بیانگر این مطلب است که فرض تساوی ضرایب رگرسیونی با صفر رد می‌شود و تمامی متغیرها وارد مدل می‌شوند. درواقع تمامی شاخص‌های مرتبط بررسی‌شده در پژوهش بر نقش دیپلماسی تأثیرگذارند که رتبه آن‌ها بر اساس ستون شماره‌گذاری شده و متغیری که بیشترین تأثیر را بر روی نقش‌های دیپلماسی می‌گذارد، شاخص توانایی انجام رزمایش‌ها و تمرینات دریایی دوجانبه و چندجانبه است.

مابقی شاخص‌های مؤلفه نقش‌های انتظامی به ترتیب زیر در جایگاه بعدی قرار دارند.

۳) تجزیه و تحلیل شاخص‌های نقش‌های انتظامی و امدادی و بشردوستانه:

پس انجام آمار توصیفی برای اطمینان از وجود رابطه خطی میان شاخص‌ها و مؤلفه مربوطه از رگرسیون استفاده شده است. متغیرهای مستقل شاخص‌ها و متغیر وابسته نقش‌های انتظامی و امدادی و بشردوستانه می‌باشد.

در جدول ۱۱ که نشان‌دهنده خلاصه‌ای از مدل رگرسیونی است، ستون ضریب همبستگی چندگانه بیان‌کننده میزان همبستگی بین متغیر وابسته و متغیرهای مستقل می‌باشد. این همبستگی به میزان ۷۶/۵ درصد بوده و گویای تأثیر بسزایی است که شاخص‌ها بر مؤلفه دارا هستند. ستون ضریب تعیین بیان‌کننده مقدار پیش‌گویی متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل می‌باشد. یعنی با دقت ۷۶/۳ درصد می‌توان مؤلفه نقش‌های انتظامی و امدادی و بشردوستانه را از روی شاخص‌های ذکرشده تعریف نمود.

جدول ۱۱: خلاصه مدل رگرسیونی

مدل	ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای معیار تخمین
۱	۰.۷۶۵	۰.۷۶۳	۰.۷۵۹	۱,۵۳۶۷۴

جدول ۱۲ نشان‌دهنده تحلیل واریانس رگرسیون به‌منظور بررسی وجود رابطه خطی بین متغیرهای مستقل و وابسته است. در خروجی زیر مقدار احتمال کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد لذا بیانگر آن است که دست‌کم یکی از متغیرهای مستقل دارای رابطه خطی با متغیر وابسته است و بنابراین مدل رگرسیونی برازش شده معنی‌دار می‌باشد.

جدول ۱۲: تحلیل واریانس رگرسیون

مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربع	F
رگرسیون	۱۰۷۶,۱۲۵	۱۳	۸۲,۷۷۹	۶,۶۱۸
باقیمانده	۱۰۷۱,۵۷۶	۶۱	۱۲,۵۰۹	
مجموع	۱۸۳۹,۱۴۷	۷۴		

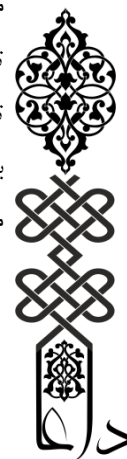
در جدول ۱۳ که به جدول ضرایب معروف است، ضرایب‌های متغیرهای مستقل و میزان تأثیر آن‌ها بر متغیر وابسته و همچنین بررسی معنی‌داری تک‌تک ضرایب انجام شده است.

جدول ۱۳: ضرایب‌های متغیرهای مستقل و میزان تأثیر آن‌ها بر متغیر وابسته و همچنین بررسی معنی‌داری تک‌تک ضرایب

مقدار احتمال	T	ضرایب غیراستاندارد		ضرایب استاندارد	مدل
		Std. Error	B	Beta	
۰,۰۰۰	۴,۹۱۹	۴,۷۷۶	۲۳,۴۹۷		ثابت
۰,۰۰۰	-۱,۴۸۹	.۹۵۸	-۱,۴۲۶	.۲۴۳	توانایی انجام عملیات ضد تروریسم ۶
۰,۰۰۰	۱,۴۰۰	.۸۲۶	۱,۱۵۷	.۲۵۰	توانایی ایفای نقش پلیسی ۵
۰,۰۰۰	۲,۱۲۶	۱,۴۶۹	۳,۱۲۳	.۵۱۳	توانایی اعمال قوانین و مقررات ملی و بین‌المللی در محدوده مناطق دریایی کشور و آب‌های آزاد ۱
۰,۰۰۰	۱,۶۹۸	.۹۷۴	-۱,۶۵۴	.۲۸۴	توانایی مقابله با عملیات نفوذی ۳
۰,۰۰۰	-۰,۶۶۰	.۹۶۰	-۰,۶۳۴	.۰۸۳	توانایی جلوگیری از دسترسی غیرمجاز به مناطق دریایی کشور و منابع آن‌ها ۱۰
۰,۰۰۰	-۰,۷۵۵	.۷۸۳	-۰,۵۹۲	.۱۱۰	نقش‌های امدادی بشردوستانه و صلح‌جویانه ۹
۰,۰۰۰	۱,۱۷۶	.۸۷۴	۱,۰۲۷	.۱۷۴	توانایی ارائه کمک به مردم در هنگام وقوع بلایای طبیعی ۸
۰,۰۰۰	۲,۳۱۰	.۶۶۸	۱,۵۴۲	.۲۷۰	توانایی کمک‌رسانی به وزارتخانه‌ها و مسئولین بخش خصوصی ۴
۰,۰۰۰	-۰,۴۵۲	.۹۰۶	-۰,۴۰۹	.۰۷۷	توانایی انجام عملیات هیدروگرافی ۱۱
۰,۰۰۰	-۰,۲۶۸	۱,۲۲۹	-۰,۳۲۹	.۰۵۸	توانایی انجام عملیات تجسس و نجات ۱۳
۰,۰۰۰	۱,۴۶۲	۱,۵۰۹	۲,۲۰۶	.۳۷۵	توانایی انجام تدارکات امدادی و پشتیبانی ۲
۰,۰۰۰	-۰,۳۳۰	۱,۱۵۲	-۰,۳۸۱	.۰۷۶	توانایی ارائه کمک‌های دارو و درمان ۱۲
۰,۰۰۰	۱,۵۴۲	.۷۹۹	۱,۲۳۲	.۱۹۳	توانایی ارائه خدمات غواصی ۷

همان‌گونه که مشاهده می‌شود، تمامی مقادیر احتمال درج‌شده در جدول کوچک‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد. این امر بیانگر این مطلب است که فرض تساوی ضرایب رگرسیونی با صفر رد شده و تمامی متغیرها وارد مدل می‌شوند. درواقع تمامی شاخص‌های بررسی‌شده در پژوهش بر مؤلفه تأثیرگذارند که رتبه آن‌ها بر اساس ستون Beta شماره‌گذاری شده و متغیری که بیشترین تأثیر را بر روی نقش‌های انتظامی می‌گذارد، شاخص توانایی اعمال قوانین و مقررات ملی و بین‌المللی در محدوده مناطق دریایی کشور و آب‌های آزاد است.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد:

با عنایت به یافته‌های پژوهش و تجزیه و تحلیل انجام گرفته به صورت کمی و کیفی در خصوص داده‌های به دست آمده از هر ابزار، می‌توان نتیجه گرفت:

استقرار نداجا در سواحل مکران، این نیرو را به گونه‌ی بلا واسطه در مجاورت اقیانوس هند و تعامل با این محیط جدید قرار می‌دهد. بنابراین دیگر نقش‌هایی که پیش‌تر در خلیج فارس ایفاء می‌نمود برای منطقه استقرار جدید کفایت لازم را نخواهد داشت و لازم است قادر باشد به صورت کمینه ۴ دسته نقش را تحت عناوین زیر ایفاء نماید:

نقش‌های نظامی (۲) نقش‌های دیپلماسی (سیاسی) (۳) نقش‌ها انتظامی (پلیسی) (۴) نقش‌های امدادی و بشردوستانه (مردم یاری)

بنابراین الگوی ۱ برای توسعه نقش‌های کلی نیروی دریایی راهبردی با در نظر گرفتن استقرار در سواحل مکران قابل ترسیم است.

الگوی ۱: الگوی توسعه نقش‌های نیروی دریایی راهبردی

در مجموع نیز نداجا باید قادر باشد ۴۹ جزء نقش را به واسطه‌ی استقرار در سواحل مکران در آب‌های اقیانوس هند ایفاء نماید. چهار نقش اصلی یادشده بالا به شرح تصاویر ۱ تا ۴ به همراه جزء نقش‌های لازم برای اجرا دسته‌بندی می‌گردند.

با عنایت به آنچه بیان شد، استقرار در سواحل مکران موجب توسعه نقش‌هایی می‌شود که انتظار می‌رود نیروی دریایی راهبردی باید قادر باشد آن‌ها را ایفاء نماید. سپس لازم است متناسب با توسعه نقش‌ها، نسبت به توسعه فناوری و تجهیزات این نیرو برای ایفاء نقش‌های مورد انتظار که توسعه یافته‌اند اقدام نمود. بدین معنی که در صورت توسعه نقش‌های نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران، نداجا نیاز به توسعه فناوری و متناسب با آن تجهیزاتی خواهد داشت که بتواند نقش‌های مورد انتظار را ایفاء نماید. به این ترتیب چنانچه بخواهیم الگوی توسعه نقش‌های نیروی دریایی راهبردی را پس از استقرار در سواحل مکران ترسیم نماییم، الگوی پیوست ۴ را می‌توان به عنوان حاصل این تحقیق ارائه نمود.

با عنایت به داده‌های به دست آمده، روابط ریاضی زیر را می‌توان برای توسعه نقش‌های نیروی دریایی راهبردی ارتش ج.ا.ایران نوشت:

توسعه نقش‌های نیروی دریایی راهبردی ارتش ج.ا.ایران = $0/350$ توسعه نقش‌های نظامی + $0/207$ توسعه نقش دیپلماسی + $0/175$ توسعه نقش‌های انتظامی + $0/125$ توسعه نقش‌های امدادی و بشردوستانه

فهرست منابع:**الف- منابع فارسی:**

- امام خامنه‌ای، سید علی- مجموعه سخنرانی‌ها- سایت اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری
- دفتر آمایش و برنامه‌ریزی منطقه‌ای- مقایسه دو نیمه شمال غربی و جنوب شرقی ایران- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی- تهران- ۱۳۸۳
- یبلیس، جان و همکاران- استراتژی در جهان معاصر مقدمه‌ای بر مطالعات استراتژیک- مترجم، خبیری، کابک- تهران، ابرار معاصر- ۱۳۸۳
- ستاد کل نیروهای مسلح- اصول پایه- معاونت عملیات- به شماره ۳۷/۱۳۲۱/ط- ۱۳۸۹
- دکترین نیروی دریایی هند- چاپ کشور هند- ۲۰۱۰
- دیوید، فرد آر- مدیریت استراتژیک، دفتر پژوهش‌های فرهنگ- تهران- چاپ ۱۵- ۱۳۸۹
- معینی، صغری- فرهنگ واژه‌ها و اصطلاحات مدیریت و سازمان، تهران، دفتر تشکیلات و طبقه‌بندی مشاغل وزارت کشاورزی- ۱۳۷۰

ب- منابع لاتین:

- BR 1806,(British Maritime Doctrine), 3rd Edition, 2006
- Thayer Mahan- Alfred, "The Influence of Sea Power upon History",
www.gutenberg.org- September 26, 2004-[eBook #13529]
- The Military Balance 2010, International Institute for Strategic Studies,
Rutledge press, London

